

יב

ברוך כצנלסון

ברוך כצנלסון שר "לאור הנר" שירה עצורה ועצובה, יתומה וחרישית. הוא מברך על העצב החשאי ושותה מפוס היגון העניו, זה שלא למדהו משול. "יגוני העניו לא למדני משול" — יתוודה. ואמנם הוא פעול ולא פועל, פבוש ולא כובש. הוא נשמע לפקודות אחרים, אבל אף פעם לא יפקד ולא יצווה על הזולת. אפילו לבכות בעצמו לא יוכל אם אלהים לא יצווה לו. וגם פי יחפוץ למות — לא יוכל כל זמן שאלהים לא יפקוד חייו לגווע. דומה הוא לילד אשר טולטל והושלך לתוך עולם צר וקר ובו הוא מתהלך בצעדים זהירים וחרישים. הוא ירא לנגוע ברשותם של אחרים והוא ירא לעורר פוחות זרים, בלתי־מובנים. לא פעם נדמה לו כאילו "לא נברא עוד עולם" והוא עצמו אינו אלא "רוח אלהים מרחפת על פני האדמה".

אין בו שום דבר מן החברה, מן השאון של החיים, מן הפלל. עולמו — עולם מפורד ומפורר לחלקים, לפירוורים. הפל עומד או תועה לעצמו. גם האדם גם הטבע. חוטים תועים באויר. וכבבואות לקרע־הוויה אלה יבואו שורותיו הבודדות ופסקויו הקרועים והתלויים באויר. בשיריו אין צפיפות ואין דבקות, אלא הדים וצללים:

הַמֶּנֶת עוֹסָה הוֹד -	כּוֹקֵב בּוֹרֵךְ בְּמָרוֹם
שְׁלֵנִי.	אֵילָן צוֹסָה בְּצֵלוֹ.
אֵל צָחוֹק וְכִי. דָם!	-----
אֵין פֶּל, הַפֶּל חֵלוֹם -	פְּעֻמוֹן מִתְפַּעֵם יוֹל
שְׁלֵנִי.	-----
	לְחֵי אֵין דְּרָךְ עוֹד.

בלילות לבנים, עת העולם מתפורר דרך פרורי־השלג, הוא מברך ידי עמלים (ה) "שואפים האחו בארץ". הוא רואה "מנוח שופע כל בית, גבר ישהה על כוס תה, תציע מטה רעייה". אבל כל זה מחוצה לו והוא אינו שייך לכאן. וכספינה השורקת במים

יקרא: "אהה, רחקה תבל!" ומוריד ראשו באלם: "ואלהים ידום".

הוא אוהב את הדממה ואת אמה — הלילה. לפיכך רבים כל-כך שירי-הליל שלו.

בתפילתו יבקש מאלהים שיתן אותו לחסות בצלם עינים ולשמוע דממתו בלילות. אחיו למדו לדבר "ויעזבוך, כי כבדה אָזנם משמוע קול דממה". אבל לא כן הוא, המחריש-נוגה. הוא חי בדממה ושר בה — בלא רוגז ובלא יאוש — את שירת-חייו החרישית.

כל העולם נראה לו כ"תבל נמה" וגם אחיו ואחיותיו פילדים עוזבים. מה עושים אחיו? הם מושכים בעול וימיהם תועים בכרך. בערב ילפשו חמודות ואָרבו לאשה; ובלילה "תדד שנתם וירקו בפני העלטה וקללו אלהים ומלך". ו"בליל גדודים כי יצר המשכב לאחיותי, יבך אל במרום".

תמונה כזו של בחורים ובתולות בניו-יורק אינה תמונה שכיחה. ויש בה רוח-עצב מעולם אחר לגמרי.

הוא אוהב את הסליחה ואת כל מה שניתן לו הוא רואה כמתנה. ועל מתנה, כשהיא ניתנת, אומרים: תודה! אבל כשהיא נלקחת חזרה אין אומרים: גזילה!

משהו מנחום "איש גם זו" יש בו. ומשלות האמונה התמה, המקבלת הכל באהבה.

הוא פורש חייו כגלום על היאור ודורך על גלים לקראת שדי. רועדת בו נימה דתית עמוקה ודקה. וכשם שלא יוכל למות בלי פקודת אל, פן לא יוכל לחיות בלי נשימתו, באין קרבת-רוחו. ("ביום סגריר עלה אלהים מעלי ואשכב נטול חיים, כפות-אימה — — — ואדע כי מת אָנכי").

הוא אוהב עינויים חרישים; ובלכתו ברחוב, והשלג יורד עליו, הוא קורא לילדי הרחוב: ירו בי, אחי! המטירו עליו שלג ומעדו רגליו. מחה דמעה ולחש: חנון, אלהים!
הוא ירא-אלהים וירא-חיים פילד נבעת. "עם שחר יעל בכי

תינוק וחלף רטט באילנות: מי גלה רז ההוויה? " וכ"עולל
 נוהר אל שדי אמו תנהר תבל אל חוף סופה".

חוסר-הישע ורפיון-הילדות אינם רק מיסודות נפשו; הוא
 מייחס אותם לכל העולם. וכן נוצרת דמות רפה, חלשה, ילדותית
 ונוגה, המתנועעת על פני הנוף ותועה כעננה קלה, בלא שורש,
 בלא אחיזה, בלא חפץ מלחמה על החיים ועל הקיום.
 הוא כאילו רוצה להתפשט ממעט הגשמיות שלו, פי בשרו
 יכבד על נפשו.

והוא התפשט. השירים שכתב בהיותו באמריקה לא היו
 מפרי הארץ, כי לא נספג בהם כלום מרוח המקום והזמן. הם היו
 יכולים להכתב בהודו או בסין, ושם וודאי היו מובנים ונקלטים
 יותר. כי רוח ה"נירוואנה" עולה מהם.

אבל ניגונם החרישי והאורירי הוסיף משהו לשירתנו פה,
 במקהלת משוררים טוב היה לשמוע קול ענוג ומתעלף זה.
 עתה מתגורר כצנלסון בארץ-ישראל ועובד את אדמתו בפרדסו.
 וקול השיר שלו אינו נשמע משם.